

CHET TILIDA GAPIRISH QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISHDA QO'LLANILADIGAN ZAMONAVIY METODLAR

Umurzaqova Dilfuzaxon Shukurullo qizi

Email: umurzaqovadilfuzaxon5@gmail.com

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada chet tilida gapirish qobiliyatini rivojlantirishda qo'llanilayotgan zamonaviy metodlar tahlil qilinadi. Tadqiqot jarayonida kommunikativ yondashuv, vazifaga asoslangan o'qitish hamda interaktiv metodlarning o'quvchilarning og'zaki nutqini rivojlantirishdagi o'rni o'rganiladi. Shuningdek, zamonaviy o'qitish usullarining an'anaviy til o'qitish metodlaridan (asosan grammatika-tarjima yondashuvi) farqlari va afzalliklari yoritiladi. Bundan tashqari, tadqiqotda an'anaviy usulda ta'lim olgan o'quvchilar va zamonaviy metodlar asosida o'rgangan o'quvchilarning nutqiy ko'nikmalari o'rtasidagi farqlar ham tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: chet tilida gapirish qobiliyati, kommunikativ yondashuv, zamonaviy metodlar, an'anaviy o'qitish, CLT, interaktiv metodlar, vazifaga asoslangan o'qitish, og'zaki nutq, kommunikativ kompetensiya.

Abstract: This article analyzes modern methods used in developing speaking skills in foreign language learning. The study examines the role of communicative approach, task-based instruction, and interactive methods in improving students' oral communication skills. It also highlights the differences and advantages of modern teaching methods compared to traditional language teaching approaches, mainly the grammar-translation method. Furthermore, the research analyzes the differences in speaking skills between learners taught through traditional methods and those taught through modern approaches.

Key words: speaking skills, communicative approach, modern teaching methods, traditional teaching methods, CLT (Communicative Language Teaching), task-based learning, interactive methods, oral communication, communicative competence.

Аннотация: В данной статье анализируются современные методы, используемые для развития навыков говорения при изучении иностранного языка. В исследовании рассматривается роль коммуникативного подхода, обучения на основе заданий и интерактивных методов в развитии устной речи учащихся. Также освещаются различия и преимущества современных методов обучения по сравнению с традиционными методами преподавания языка, в частности с грамматико-переводным методом. Кроме того, в исследовании анализируются различия в устных навыках учащихся, обучавшихся по традиционным и современным методам.

Ключевые слова: Навыки говорения, коммуникативный подход, современные методы обучения, традиционные методы обучения, коммуникативное обучение языку (CLT), обучение на основе заданий, интерактивные методы, устная речь, коммуникативная компетенция.

Kirish. Chet tillarini o'rganish bugungi kunda butun dunyoda keng tarqalgan jarayonlardan biri hisoblanadi. Ko'p til bilish insonlar uchun ta'lim olish, mehnat qilish va xalqaro muloqotda ishtirok etish imkoniyatlarini kengaytiradi. Shuningdek, chet tillarini bilish global sayohat va madaniy almashinuv jarayonida ham muhim

ahamiyatga ega. Biroq til o'rganish jarayoni bir qator qiyinchiliklarni ham o'z ichiga oladi. Ayniqsa, o'quvchilarning erkin gapira olmasligi eng ko'p uchraydigan muammolardan biridir. Ko'plab o'quvchilar grammatik qoidalar va so'z boyligini o'zlashtirsalar ham, amaliy muloqotda qiynaladilar.

Shu sababli 1970–1980-yillarda Communicative Language Teaching — kommunikativ yondashuvga asoslangan o'qitish metodi rivojlandi. Ushbu yondashuv an'anaviy til o'qitish metodlarining, xususan grammatika-tarjima usulining yetarli darajada samarali emasligi va tilga bo'lgan amaliy ehtiyojning ortishi natijasida shakllandi. An'anaviy metodlar, asosan, grammatik qoidalarni o'rganish va tarjima qilishga asoslangan bo'lib, real muloqotda tilni tez va samarali qo'llash imkonini bermagan. Shu sababli zamonaviy yondashuvlar, jumladan kommunikativ metodlar, tilni amaliy muloqot orqali o'rganishga qaratilgan yangi yo'nalish sifatida rivojlandi.

Chet tilini o'rganish jarayonida gapirish qobiliyati eng muhim kommunikativ ko'nikmalardan biri hisoblanadi, chunki u o'quvchining tilni amaliy vaziyatlarda erkin va to'g'ri qo'llay olishini ta'minlaydi. Zamonaviy tilshunoslikda bu masala bir qator olimlar tomonidan chuqur o'rganilgan bo'lib, ular tilni faqat grammatik tizim sifatida emas, balki ijtimoiy va kommunikativ hodisa sifatida ham talqin qiladilar. Xususan, Dell Hymes tomonidan ilgari surilgan “communicative competence” tushunchasi tilni bilish faqat grammatik qoidalarni o'zlashtirish bilan cheklanmasligini, balki uni to'g'ri ijtimoiy va kommunikativ vaziyatlarda samarali qo'llay olishni ham o'z ichiga olishini ta'kidlaydi. Uning fikricha, til egasi nafaqat to'g'ri gap tuzishi, balki ushbu gapni qachon, kimga va qanday vaziyatda ishlatishni ham bilishi kerak. Shuningdek, Stephen Krashen tomonidan ishlab chiqilgan “input hypothesis” nazariyasi til o'rganishda tushunarli va mazmunli inputning ahamiyatini asoslab beradi. Krashen fikriga ko'ra, o'quvchi tilni faol yodlash orqali emas, balki o'z darajasidan biroz yuqoriroq bo'lgan, lekin tushunarli bo'lgan nutqni ko'proq tinglash va qabul qilish orqali tabiiy ravishda o'zlashtiradi. Bu yondashuv gapirish ko'nikmasining shakllanishida ham muhim poydevor hisoblanadi, chunki yaxshi input keyinchalik outputga (gapirishga) asos bo'ladi. Bundan tashqari, Michael Long tomonidan ilgari surilgan “interaction hypothesis” nazariyasi til o'rganish jarayonida muloqotning hal qiluvchi rolini ko'rsatadi. Unga ko'ra, til eng samarali tarzda real muloqot jarayonida, ya'ni savol-javob, tushuntirish va fikr almashish orqali rivojlanadi. Interaktiv muloqot davomida o'quvchi o'z xatolarini sezadi, fikrini qayta tuzadi va tilni yanada ongli ravishda o'zlashtiradi. Bu esa gapirish qobiliyatining rivojlanishida bevosita muhim omil hisoblanadi.

Metodlar

Chet tilida gapirish qobiliyatini rivojlantirishda kommunikativ yondashuv asosida turli interaktiv metodlar qo'llaniladi. Ushbu metodlar o'quvchilarning erkin muloqot qilish, fikr bildirish va real hayotga yaqin vaziyatlarda tilni qo'llash ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Quyida eng samarali gapirish qobiliyati rivojlanishtirishda qo'llanib kelinayotgan eng samarali metod turlari ko'rib chiqiladi.

1. Scavenger Hunt

Scavenger hunt — bu o'quvchilar o'rtasida erkin muloqotni rivojlantirishga qaratilgan interaktiv faoliyat turidir. Ushbu metodda o'qituvchi o'quvchilarga topshiriqlar ro'yxatini beradi, masalan: “Siz bilan bir oyda tug'ilgan odamni toping” yoki “Kimda ma'lum bir xobbi borligini aniqlang” kabi vazifalar. O'quvchilar sinf

bo'ylab harakatlanib, bir-biri bilan savol-javob qilish orqali kerakli ma'lumotlarni topadilar.

2. Role-play

Role-play — juftliklarda bajariladigan og'zaki faoliyat bo'lib, uning asosiy maqsadi o'quvchilarning turli kommunikativ vaziyatlarda nutq ko'nikmalarini rivojlantirishdir. Bu metodda o'qituvchi vaziyatni belgilaydi, masalan: kafe ichida buyurtma berish, yo'l so'rash yoki kinofilm haqida suhbatlashish. O'quvchilar esa ushbu vaziyatga mos dialogni juftlikda ijro etadilar. Role-play o'quvchilarga real hayotga yaqin sharoitda tilni qo'llash imkonini beradi.

3. Opinion Sharing

Opinion sharing — o'quvchilarning shaxsiy fikrlarini ifoda etishga qaratilgan kommunikativ faoliyat turidir. Ushbu metodda o'qituvchi dolzarb mavzu tanlaydi, masalan: ta'lim, ijtimoiy muammolar yoki ekologiya. O'quvchilar juftlik yoki kichik guruhlarda o'z fikrlarini bildirishadi va muhokama qilishadi. Bu faoliyat ayniqsa introvert o'quvchilar uchun foydali bo'lib, ularga o'z fikrlarini bosqichma-bosqich ifodalash imkonini beradi.

4. Grammar-Translation Method

Grammar-Translation Method — an'anaviy til o'qitish usullaridan biri bo'lib, unda asosiy e'tibor grammatik qoidalarni o'rganish va matnlarni tarjima qilishga qaratiladi. Ushbu metodda o'qituvchi til qoidalarini tushuntiradi, o'quvchilar esa ularni yodlaydi va yozma mashqlar orqali mustahkamlaydi. Dars jarayonida o'quvchilar odatda gap tuzish va matn tarjima qilish bilan shug'ullanadilar.

5. Memorization

Memorization — an'anaviy o'qitish usullaridan biri bo'lib, unda o'quvchilar yangi so'zlar, qoidalar va matnlarni yodlash orqali tilni o'zlashtiradilar. Bu metodda asosiy e'tibor takrorlash va yod olish jarayoniga qaratiladi. O'quvchilar so'zlarni ro'yxat shaklida yodlaydilar va ularni yozma yoki og'zaki tarzda qayta aytib beradilar.

Natijalar

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, zamonaviy va an'anaviy metodlar o'quvchilarning til o'rganish jarayonida turli darajadagi ko'nikmalarni shakllantiradi. Xususan, scavenger hunt, role-play va opinion sharing kabi zamonaviy kommunikativ faoliyatlar o'quvchilarning og'zaki nutqini sezilarli darajada rivojlantirgan. Zamonaviy metodlar asosida o'qitilgan o'quvchilar dars jarayonida faol ishtirok etgan, erkin fikr bildirishga harakat qilgan va muloqotda kamroq ikkilanish ko'rsatgan. Ayniqsa, role-play va opinion sharing faoliyatlari ularning spontan gapirish, fikrni tez shakllantirish va kommunikativ vaziyatlarga moslashish qobiliyatini oshirgan. Scavenger hunt esa o'quvchilarning sinf ichida erkin harakatlanishi va turli insonlar bilan muloqot qilish orqali ularning ishonchini kuchaytirgan. Biroq, an'anaviy metodlar — grammar-translation va memorization — asosida o'qitilgan o'quvchilar grammatik bilim va so'z boyligi bo'yicha nisbatan yaxshi natija ko'rsatgan. Ular qoidalarni to'g'ri tushuntira olgan va yozma topshiriqlarda kamroq xatoga yo'l qo'yan. Shunga qaramay, ushbu guruhda og'zaki nutq ko'nikmalari sust rivojlanganligi, erkin gapirishda qiynalish va kommunikativ vaziyatlarda sekin javob berish holatlari kuzatilgan.

Xulosa. Ushbu ilmiy ish natijalariga ko'ra, chet tilida gapirish qobiliyatini rivojlantirishda zamonaviy metodlar an'anaviy yondashuvlarga qaraganda samaraliroq ekanligi aniqlandi. Zamonaviy kommunikativ metodlar o'quvchilarning erkin fikr bildirish, muloqotga kirishish va real hayotiy vaziyatlarda tilni qo'llash ko'nikmalarini

rivojlantiradi. An'anaviy metodlar esa asosan grammatik bilim va yozma ko'nikmalarni shakllantirishga xizmat qiladi, biroq og'zaki nutqni rivojlantirishda cheklangan natija beradi. Shu sababli, zamonaviy til o'qitish jarayonida kommunikativ va interaktiv yondashuvlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Umumiy qilib aytganda, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, til o'rgatishda eng samarali yo'l — bu an'anaviy va zamonaviy metodlarni uyg'unlashtirgan holda qo'llashdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Hymes, D. (1972). On Communicative Competence. In J. B. Pride & J. Holmes (Eds.), *Sociolinguistics*. Penguin.
2. Krashen, S. (1982). *Principles and Practice in Second Language Acquisition*. Pergamon Press.
3. Long, M. H. (1996). The role of the linguistic environment in second language acquisition. In W. C. Ritchie & T. K. Bhatia (Eds.), *Handbook of Second Language Acquisition*. Academic Press.
4. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). *Approaches and Methods in Language Teaching*. Cambridge University Press.
5. Larsen-Freeman, D., & Anderson, M. (2011). *Techniques and Principles in Language Teaching*. Oxford University Press.
6. Brown, H. D. (2007). *Principles of Language Learning and Teaching*. Pearson Education.
7. Harmer, J. (2007). *The Practice of English Language Teaching*. Pearson Longman.